

Egy francia egyetemi tanár elmondja, mi hatott rá legjobban Budapesten

— A Magyarországi tudósítójától —

Redslob Róbert, a strasbourgi egyetem diplomácia-történelmi tanára múlt évben ellátogatott a budapesti egyetem meghívására Magyarországra és előkelő közönség előtt több előadást tartott. Hazaérkezése után utjáról *De Cracovie à Budapest par les montognes de la Tatra* címmel könyvet írt, amelyben igen szívesen és kedvesen számol be benyomásairól. *Somogyi* István dr., a budapesti egyetem tanársegéde, aki most Strasbourgban tartózkodik, megszerezte a tudós francia tanár engedélyét, hogy könyvének ügyünket közvetlenül érdeklő fejezetét a magyar közönség elé vihessük.

Redslob tanár előadásaival máris népszerűséget szerzett magának Budapesten és ezzel a könyvével újabb bizonyosságot tett arról, hogy finom érdeklődéssel és tárgyilagos figyelemmel igyekezett itt-tartózkodása alatt a magyar fővárost megismerni.

Könyvében így vezeti el olvasóit a messzi Budapestre:

Budapesti alkonyat

Különös benyomása van az utasnak, amikor egész napi hajókázás után a síkságok és a hegységek magányán keresztül a magyar fővárosra ér. A gőzös, kémenyét lebecsátva és éles fűtőtű hallatva, áthalad a Margithid alatt. S ekkor az utast csodás látvány ragadja meg. A Duna jobb partján Buda hegyei emelkednek templomaikkal és palotáikkal. Fent a magasban a királyi palota pompával teljes inenszó oldala látszik. Diadalmas kupolája a Szent Korona képmását hordja a ferde keresztel. A palota és Mátyás gótikus temploma Buda két saroképülete. Közöttük paloták, pátriciusházak, templomok, kertek, szobrok, tornyok és kupolák sorakoznak. A hegy óriási erődnek tetszik őrtornyokkal, sarkortornyokkal, lőrésekkel, főépületekkel és kőpótlakkal. S a hegy előtt, a kőpé bevégezve, a világ legfenségebb folyója folyik.

A balparton más a látvány. A titáni méretű parlament tornyocskái, csucsos ablakai sorakoznak egymás mellett. Olyan nagy, hogy azt a benyomást kelti, hogy követi a hajót a folyó partján. Egész gótikus város ez. Ez a kölni dóm palotává alakítva. A magas ivjartok előtt elterülő látvány a legszébb sugalmazást kell, hogy adja a nép képviselőinek. Mert ez ivjartok előtt Magyarország küldöttjeit két dolgot látnak: a Dunát, amely az ország nemes véreinek útőre s Buda városát, amely szíve.

A parlament mellett, a Duna partján göggel és pompával teljes épületek sorakoznak. A modern Pest ez, nagyhangú város, amely nénjével vetelkedik. De sose fog vele felérni. Mert Budának olyan szépség kincse van, amit Pest a világ minden aranyáért sem vehet meg: a hegy.

Amidőn hajónk megáll a Ferenc József-rakparton, a nap utolsó sugarát veti a tornyokra és a kupolákra. Buda városa fénylő és baljóslatu tüzekből gyul lángra. A tűz-vész magára a Dunára is elharpódzik. Hullámai szinte bronzkiömlésnek tetszenek. Vajjon mit akarsz mondani lángnyelveddel, öreg Duna? Dicsőségről, avagy halálról akarsz szólni? Biborról, vagy tán vérről akarsz beszélni? Mi esillog megszentelt kriptádban? Attila kincse-e az, vagy Szent István koronája? Vagy talán a magyar lovagkor vérvirága az, amelyet a görbe kard vágott le Mohács mezején?

A tűz kialszik. Az alkonyat kiterjeszti szárnyait a két városra. Magyarországon varázsos éjszák vannak, amelyek mágiikus szárnyasapással török szét a távol-ságokat és az időt. Gyémánt és aranypalotát látunk olyankor a Fertőtől mélyén ragyogni, s belőle kellemes, elbűvölő hárfadallamok hangzanak fel. Ekkor megy keresztül tölgyfatemplomán az erdők istene: Tápió zöldes szakállával, mohaköpenybe burkolva, s lombbal

koronázva. S ekkor hirtelen megnyílni látjuk a Történelem kapuját. Csikorognak a koporsófödél sarkai. Kisértetek röppennek tova a századok kőkoporsójából, némán es halványan, az egek mélységeiből felmerülő hold akadozó lassúsággal. Királyok és harcok, püspökök és apácák gyülekeznek egybe Buda dombján. Kardoknak és tegevereknek, püspöki süvegeknek és pásztorbotoknak ragyogó sora ez. S ekkor Szent István tör előre a bástyán. Ahitattal, mintegy jámbor álmocdásba merülten szemléli a foglyot, a kastélyokat, a templomokat, kinyújtja a kettős keresztet és megáldja a két várost. Két oldalán titeket látlak: Hunyadi János, Hollós Mátyás, Báthory István, a kereszténység élő fegyverei, akik megállították a törököt Nyugat kapujánál. Ti külditek faluról-falura a véres kardot, hogy felrizzatok egy hősi népet a hitetlen ellen. Pajzsotok Napként emelkedett fel az égbolra, s elűzte onnan a halovány Félholdat. Magyarok, bár nem tüztétek le zászlókat Krisztus sirján, de megvitatok egy másik kereszties hadjáratot, amelynek még emlékeztetésbe kell maradnia. *Nem hódították meg Jeruzsálemet, de megmentették Európát.*

A szivárványhid magyarok és franciák között

A Duna partja elesendesült. Visszafelé indultok, miközben a magyar nép különös sorsán lemélkezem. Története dicsőséges volt, de egyben mélységesen fájdalmas. Százados, szüntelen küzdelem volt ez az életér és a szabadságért. Ime egy nép, amely elszigetelten áll Európában, mert hiszen nincs más rokona, mint a távoli finn. Ez a nép évszázadokon keresztül mintegy elszáncolt táborban él, mert meg kell védelmeznie helyét a Nap alatt ellenségei ellen, akik minden irányból reátámadnak: szlávok és germánok, mongolok és törökök ellen. Ime egy uraltatjai eredetű nép, amely felvette a keresztény hitet és a latin műveltséget, amely véreinek legyárat ontja, s *hősieségével csodákat művel, hogy germánokat és szlávokat védelmezzen meg tulajdon fajtáinak: a tatároknak, a mongoloknak és az oszmán-törököknek támadása ellen. Dicsőséges ellenmondása ez a történelemnek, vagy talán inkább a latin kereszténységnek a csudája.* Ime egy nép, amely zseniális értelmi képességeivel jóval a britek előtt gondolja el a parlamentáris kormányrendszert. Ime egy nép, amely az Anjouk és a Habsburgok jogára alatt élt, amely uralkodni látta a liliumot és a kékfejtű sast. S végül, ime egy nép, amely a történelemnek egy sajátos fordulatától elragadtatva harcolt Franciaország ellen, anélkül azonban, hogy elszárgatta volna azokat a szellemi kapesokat, amelyek hozzá fűzték. A nagy háború véget ért, a fegyverek elhallgattak. A vihar fölött, amelyet villámok szeltek által s amelynek felhői csak akadozó lassúsággal foszlanak széjjel, szivárvány kecses görbéje tűnik fel. Franciaország földjén emelkedik fel, s Magyarország földjén ereszkedik le. Ez a szivárvány a latin eszme. Ez a szivárvány a Szabadság dogmája. 1848-ban ugyanaz a vészharang, kardként megcsillanva hallatta szavát a Szajna partján és Buda dombján. Olyan dolgok ezek, amiket nem lehet elfeledni. Ezért lehettek franciák és magyarok ellenfelek, de ellenségek soha!

A Szent korona csodája

A következő napon bejárom a várost.

A külügyminisztérium autója jó értem a szállodába. Két kedves vezető, nagyon ügyes és tele lelkesedéssel, hozza Budapest üdvözlét. Az egyikük történettanár, másikuk a Magyar-Francia Irodalmi Társaság főtitkára, aki tanulmányait a párisi *Ecole des Sciences politiques*-on végezte. Mindketten elhalmoztak baráti figyelme-

gel, s bebizonyították, hogy a magyar vendégszeretet megérdemli jó hírnevét a világban.

Atmegyünk az Erzsébethidon, s felmegyünk Buda dombjára. A Koronázási Templomba lépünk be. Falai, boltívei, oszlopai elmosódott színű festményekkel vannak borítva, amelyek összhangban vannak az üvegtáblákkal.

A magyar szokás szerinti koronázás fenséggel teljes szertartás. A koronázás után, amelyen a főméltóságok és a nemesi családok ősi viseletükben vesznek részt, a király kilép a székesegyházból. A Szent-háromság-tér közepén egy dombra állva leteszi alkotmányos esküjét az egybegyűlt nép előtt. Azután leszáll a Duna partja felé. Lovát megsarkantyuzva, egy pázsitos dombra vágat fel a Lánchid előtt. A tetejére felérkező kiterjeszti kardját a világ észkegy tája felé. Ünnepeles fogadalmá ez annak, hogy Magyarországot minden környező ellenféllel szemben meg fogja védeni.

Áthaladunk néhány utcán a dombtetőn, miközben megsodálunk egypár előkelő mágnás és patricius palotát, s nem sokára a királyi palota kapujába érkezünk. Köszöntjük Magyarországot zászlóját, amely le van tűzve az őrség előtt. A tiszt nagyon szívesen hang válaszol. Egy pillanatra meg kell állanom, mert megragadnak az őrszem mezdulatai. Lassan és szaggatottan tesz vagy tíz lépést a terrazon, azután hirtelen megáll, s jobbját szemével egy magasságba emeli, mintha csak a látóhatárt kémlelné, s a távolban ellenséget fedezne föl.

A királyi kápolna hírneves ereklyét véd: Szent István jobbját. A kastély azonban olyan kincset rejt magában, amely a belőle kiáradó misztikus és vallási hatalomnál fogva még csodásabb. A Magyar Szent Korona ez.

Mélységes jelentősége van a koronának. Szellemi őserő az. A magyarok már alkotmányos életük kezdetén szabad testületként képviselték el az államot, amelynek a nép és a király a szervei. Ez a koronázás és szellemes felfogás, amely a középkor delén fogant meg, csirájában tartalmazza a nemzeti szuverenitásnak, a hatalmak megszüntetésének, a parlamentáris kormányrendszernek, az állam közbizsági szemléiségének minden modern elméletét, szemben a hűbérisséggel, amely az államot családi birtokként fogta fel. Vagyis ez a felfogás csakis a Szent Korona képzeténél fogva vált lehetővé. Ez a felfogás tette lehetővé, hogy az állam elvont képzeté emelkedjen, s a közhatalmakat neki lehessen tulajdonítani.

A magyaroknak nem kell a köztársaság

Nem a király az állam, a nép sem az állam. Olyan kincs az állam, amely mindkettőjüköz hozzátartozik, s amelynek jelképe Szent István fejdísz. *Dogma ez ott, evangélium, amely varázsos hatalommal uralkodik a magyarok képzetében.*

A fejüket lepecsételt fémládában őrzik, amelyet csakis koronázaskor nyitnak fel a legünnepélyesebb szertartással. A láda pancélajtós szobában nyugszik, amelynek bejáratát éjjel-nappal a királyi őrség katonái őrzik. Ez a színpadias beállítás csak növeli a Szent Koronát övező tekintélyt. Jellemző, hogy *még a bolsevisták sem merészkedtek el a szentélyig, pedig ők éppen-séggel nem voltak követői a hagyományoknak.*

Meglepő-e hát, hogy ilyen kultusz birtokában a magyarok, még *mit-után utolsó királyukat is elvesztették, sem akarnak szakítani egy év-vezredes hittel és nem akarnak köztársaságot?* Jelenleg a régi kormányrendszert folytatják uralkodó nélkül. Az érinthető intézmények köztársaságiak, még a kormányzó is választott szerv. S mindennek ellenére *Magyarországnak van királya, aki nem palotában lakik, nem trónon székel, hanem a népi köztudatban él.* Olyan, mint valami szent talizán, ami a nemzet lelkebe van vésvé. S a királynéi küli királyságnak e jelensége mégis lehetséges, mert a királyi hatalom mindig konkrét alakban áll fenn: *Szent István koronájában székel.*

A királyi őrség katonái, akik a fejdísz felett őrködnek s a kor-

mányzót körülveszik, a legfestsőbb öltözéket viselik, mely még a Zrínyiek korából való. A csillogó sisakon szárny és fehér kócsagtoll díszlik. Sisak és alabárd ezüsttel van kirakva; jól kivehető rajtuk a Szűz jelképe, a Szent Korona képmása és Magyarország kettős keresztje.

Látogatás Apponyi Albert grófnál

Költői emléket őrzöm egy látogatásnak, amelyet annál a magyar mágnásnál tettem, akivel Arbergben találkoztam. Egy szerzetesien bensőséges kis kertben fogadott. Buda hegyének tetején függ ez a kert, s mintegy lebegni látszik a világ felett. Ha a föld eme zugában tartózkodunk, csak az eget látjuk. Azt mondhatnók, hogy az Appenninek valamely elfeledett kolostorában vagyunk. De amint a kökerítéshez közeledünk, tekintünk a Duna felett lebeg, s látjuk, amint a királyi folyó a hegyek és síkságok határtalan horizontjában a városhoz közeledik s diadalmenetben lép be Árpád városába.

E hely ura egyike a jelenkori Magyarország egyik legnagyobb alakjainak. Imádja őt a nép, s ha végighalad az utcákon, a tisztelet megható jelei veszik körül. Mert a nemzet olyan államférfiut tisztel benne, akinek hajthatatlan logikával átélte életét egyedül csak a közjó gondja irányította.

Megfízelt hazájáról beszél nekem. Szomorúan, de nem keserűséggel szól róla. Buskomorságtól fátyolozott tekintete a nagy távol-ságokon át tévelyeg, s keresi a látóhatáron a Tatra elvarázsolt palotáját, az erdélyi erdők misztikus templomát. Ez lehetővé teszi, hogy szemügyre vegyem mezdulatlan alakját: *stoikus ajak, sasorr, fehér haj; tekintete fékezhetetlen energiával, de egyben fiatalos lelkesedéssel is teljes.* Szeme kék, mint az acél, de egyben kék, mint az ég.

Megkapó látvány nézni ezt a nemes hazafit, amint országának nagyságáról és hanyatlásáról álmodozik. Elfeledek időt és helyet. Szinte látni vélem az albai hegyek egy távoli zugában Róma egyik legnagyobb polgárát, egy Cato-t, egy Brutust, amint a város sorsán töpreng, amely lent a síkon emelkedik, mint a dicsőség emlékműve és a remények sirja.

Egy pénztáros kisasszony üzenete Franciaországnak

A következő napon a parlament diszlepcsőjén haladok fel. Titáni méretű. Lépcsőfokai mintha csak a végtelenbe vezetnének. S ekkor hirtelen márványpillérekön nyugvó aranykupolát veszek észre a messzi végtelenben. A kupola alatt két oszlop közt bitorfüggöny borul végig, mintha csak valami legfőbb titkot rejtegetne. Ez a látomás megkap engem. Már láttam ezt a látványt. Emlékezetem mind pontosabbá lesz, s áhitattal elteltlen állok meg. Ugy tetszik, mintha Graal lovagjainak karát hallanám, s a függöny szétnyílik, hogy megmutassa az ágyán fekvő Amfortast. *A magyar parlament pársifali beállítású.*

A nép körében a mi nyelvünk nem járatos. Még ma is a német nyelv a magyarok kisegítő nyelve. De az értelmiség roknszenyvel és tisztelettel viseltetik országunk iránt. Mindig nagyrabcsütek francia minőségemben s mindig a szeretetteljes érdeklődés taglejtésével válaszoltak.

Csak egyetlenegy nem tetszetős megjegyzést hallottam s még az is tréfás hangon volt mondvá s kevés meggyőződésre vallott. A kintüztöt időpont előtt kértem podgyásaim feladását. A pénztárablak mögött trónoló ifjú királynő azonban érzéketlen maradt kérelmeimre. Amde én ékesszólással éltem. Dicsértem a magyar nők báját s azt mondtam, hogy sohasem látam még bájosabb nőket, még Párisban sem. *»Hát Ön odavaló?»* válaszolta. *»Mondja meg akkor Franciaországnak, hogy adja vissza a területeket, amiket elvett tőlünk.»* De időközben megírta a podgyásjegyet, amit kértem.

Am nem ez volt a bucsuzó, amit Budapestről hoztam. A pályaudvar perronján előző esti barátaim vesznek körül rokonszenyűk minden jólével...